

**SUOMEN KUNTALIITTO RY:N
TOIMINTASUUNNITELMA
2018**

**KT KUNTATYÖNANTAJAT
TALOUSARVIO
2018**

Suomen Kuntaliitto ry:n hallituksen kokous 19.10.2017

Sisällysluettelo**Sivu**

1	Suomen Kuntaliitto ry:n toimintasuunnitelma 2018	3
1.1	Strategia 2017-2021	3
1.2	Toimintasuunnitelman 2018 vuositavoitteet ja niiden toteuttaminen	6
2	Suomen Kuntaliitto ry:n talousarvio	11
2.1	Yleistä	11
2.2	Tuotot	12
2.3	Henkilöstökulut	12
2.4	Muut kulut	12
2.5	Suomen kuntasäätiö sr:n vaikutus Suomen Kuntaliitto ry:n budjettiin	13
2.6	Sijoitus- ja rahoitustoiminta	13
2.7	Tutkimus- ja kehittämistoiminta	14
2.8	Investoinnit	18
3	KT Kuntatyönantajien talousarvio	15
3.1	Yleistä	15
3.2	Myytävät palvelut ja tuotteet	15
3.3	Kuntien maksuosuudet	16
3.4	Toiminnan kustannukset	16

Liitteet

- 1 Suomen Kuntaliitto ry:n ja KT Kuntatyönantajien jäsenyydet yhteisöissä
- 2 Suomen Kuntaliitto ry:n kuntakohtaiset jäsenmaksut sekä KT Kuntatyönantajien kuntakohtaiset maksuosuudet
- 3 Suomen Kuntaliitto ry:n maksullisten palvelujen ja tuotteiden laskutusperusteet vuonna 2018
- 4 Suomen Kuntaliitto ry:n sijoituspolitiikka (luonnos)
- 5 Suomen Kuntaliiton sijoituspolitiikan analyysi

1 SUOMEN KUNTALIITTO RY:N TOIMINTASUUNNITELMA

1.1 Strategia 2017-2021

Kuntaliiton uusi strategia vuosille 2017-2021 ”Onnistuva Suomi tehdään lähellä” hyväksyttiin valtuuston syyskokouksessa 2016.

Kuntaliiton uuden strategian toteuttamista tehdään aikana, jolloin kuntien, Kuntaliiton ja koko julkisen hallinnon toimintaympäristössä on varsin paljon epävarmuustekijöitä etenkin sote- ja maakuntauudistuksesta johtuen.

Kuntaliitto ennakoi toimintaympäristön muutosta jatkuvasti ja varautuu päivittämään strategiaansa tarvittaessa mikäli tilannekuvassa tapahtuu muutoksia. Muussa tapauksessa strategian välitarkistus tehdään vuoden 2019 syksyllä.

Seuraavassa esitellään Kuntaliiton strategiaperusta ja painopisteet.

Missio eli Kuntaliiton perustehtävä

Missio vastaa kysymykseen miksi Kuntaliitto on olemassa, mitä teemme ja kenelle.

Teemme kuntien ja maakuntien kanssa kestäväää tulevaisuutta.

Kestävän tulevaisuuden tekemisellä tarkoitamme sitä, että keskeinen tehtävämme on sovittaa yhteen erilaisten kuntien ja maakuntien tarpeisiin sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäviä ratkaisuja. Kestävyydellä tarkoitamme myös sukupolvet ylittävää oikeudenmukaisuutta, sukupuolten tasa-arvoa ja asukkaiden yhdenvertaisuutta. *Kuntien ja maakuntien kanssa* tarkoittaa sitä, että toimintamme perustuu vahvaan kumppanuuteen ja verkostoitumiseen kuntien ja maakuntien kanssa.

Visio

Visio on suunnannäyttäjä; tulevaisuuden tila (n. 10 vuoden aikajänteellä), jonka haluaisimme saavuttaa Kuntaliiton toiminnan myötävaikutuksella. Sen tulee olla ytimekäs, innostava ja muutosta aikaansaava ilmaisu.

Onnistuva Suomi tehdään lähellä.

Onnistuva Suomi "tehdään lähellä" viittaa siihen, että kestävät ratkaisut hyvinvoinnin ja elinvoiman edistämiseksi syntyvät parhaiten tekoina alhaalta ylöspäin läheisyysperiaatteen mukaisesti paikallisyhteisöissä, kunnissa, kaupungeissa, kaupunkiseuduilla ja maakunnissa – kunkin omista lähtökohdista ja toimintaympäristön ominaispiirteistä käsin.

Kunnilla ja maakunnilla tulee olla riittävät taloudelliset ja toiminnalliset edellytykset sekä vapaus tehtäviensä toteuttamiseen. Onnistuvan Suomen visiossa valtion makrotasoinen ohjaus jättää liikkumavaraa paikallisiin olosuhteisiin perustuvalla harkinnalla, kehittämiselle ja innovaatioille.

Asukkaiden mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lähellä oleviin asioihin on onnistuvan Suomen kivijalka. Onnistuvan Suomen kehityksen avaimet ovat meistä jokaisen käsissä: sekä pienillä että suurilla paikallisilla teoilla on merkitystä.

Onnistuva Suomi on jatkuvasti uudistuva, paikallisesti globaali, verkostoitunut ja älykkääseen teknologiaan nojaava hyvinvointiyhteiskunta. Älykäs teknologia ja tietoverkot vahvistavat paikallisuuden ja globalisaation yhteisvaikutuksia.

Painopisteet ja strategiset tavoitteet

Painopisteet ovat valintoja, joiden mukaisesti toimimalla Kuntaliitto saa aikaan muutosta, joka johtaa kohti visiossa kuvattua tulevaisuuden tilaa. Painopistevalintamme ovat:

Askeleen edellä Yhteistyötä yli rajojen Uudistava kulttuuri

Painopisteet on avattu strategisiksi tavoitteiksi A) jäsenkentässämme syntyvän vaikuttavuuden näkökulmasta sekä B) Kuntaliiton sisäisen uudistumisen näkökulmasta:

A) VAIKUTTAVA KUNTALIITTO**B) UUDISTUVA KUNTALIITTO**

<p>Askeleen edellä: Huolehdimme edunvalvonnassamme siitä, että kunnilla on avainrooli elinvoiman, osaamisen ja hyvinvoinnin edistäjinä. Tuemme kuntia ja maakuntia muutoksen hallinnassa sekä ennakoinnissa.</p>	<p>Askeleen edellä: Ennakoiva edunvalvonta, kehittäminen ja palvelu tuottavat parhaan lisäarvon jäsenistöllemme. Siksi vahvistamme ennakointikykyämme kaikessa toiminnassamme.</p>
<p>Yhteistyötä yli rajojen: Huolehdimme siitä, että kunnat ja maakunnat muodostavat asukkaiden ja yhteisöjen parhaaksi toimivan kokonaisuuden. Edistämme toimijoiden välistä yhteistyötä alueellisesti ja kansallisesti.</p>	<p>Yhteistyötä yli rajojen: Vahvistamme Kuntaliitossa toimialat ylittävää yhteistyötä. Toimintamme perustuu kumppanuuteen ja verkostoitumiseen kuntien ja maakuntien kanssa.</p>
<p>Uudistava kulttuuri: Tulevat vuodet edellyttävät vahvaa muutoksen hallintaa kunnissa ja maakunnissa. Samalla tuemme uudistavan ja kokeilevan toimintakulttuurin syntymistä, jonka kautta taloudellisia ja toiminnallisia hyötyjä voidaan saavuttaa.</p>	<p>Uudistava kulttuuri: Jatkuvasti uudistuvat tavat vaikuttaa, kehittää ja palvella löytyvät rohkeudesta uudistua. Siksi edistämme jatkuvasti uudistavaa ja kokeilevaa toimintakulttuuria Kuntaliitossa.</p>

1.2 Toimintasuunnitelman 2018 vuositavoitteet ja niiden toteuttaminen

Kuntaliiton strategia konkretisoidaan tässä toimintasuunnitelmassa vuositavoitteiksi. Tavoitteet viedään Kuntaliiton toimintasalkussa edunvalvontatoimenpide-, kehittämisprojekti-, palvelu- ja verkostotoimintatasolle. Toimintasalkku-järjestelmän avulla strategian ja toimintasuunnitelman toteutumista voidaan arvioida jatkuvasti. Strategian ja toimintasuunnitelman perusteella toiminta resursoidaan talousarvioksi. Kuntaliiton yksiköt laativat myös omat yksikkökohtaiset toimintasuunnitelmansa, joissa tavoitteet tarkennetaan kunkin oman toimialan näkökulmasta. Seuraavassa on esitetty toimintasuunnitelman vuositavoitteet strategian painopisteittäin.

Askeleen edellä

A. Huolehdimme edunvalvonnassamme siitä, että kunnilla on avainrooli elinvoiman, osaamisen ja hyvinvoinnin edistäjinä. Tuemme kuntia ja maakuntia muutoksen hallinnassa sekä ennakoinnissa.

B. Ennakoiva edunvalvonta, kehittäminen ja palvelu tuottavat parhaan lisäarvon jäsenistöllemme. Siksi vahvistamme ennakointikykyämme kaikessa toiminnassamme.

Vuositavoitteet 2018: millä keinoin edistämme painopisteen toteutumista?	Miten toteutetaan? (salkutettavat edunvalvonta- ja kehitysprojektit, verkostot, palvelut)
Erialaisten kuntien tarpeiden tunnistaminen tulevaisuuden kuntia rakennettaessa.	<ul style="list-style-type: none"> • Sote- ja maakuntauudistuksen edunvalvontakokonaisuus; esim. kuntien kiinteistöt sote- ja maakuntauudistuksen jälkeen, kompensatiomallit, aluekehitys- ja kasvupalvelu-uudistus (elinkeinot, työllisyys, osaamispalvelut). • Tulevaisuuden kunta 2021-ohjelmatyö • Asiakkuusmallin kehittämisen jatkaminen eri kuntaryhmien tarpeista käsin
Tulevaisuuden kaupunkien roolin ja kehittämisen tukeminen.	<ul style="list-style-type: none"> • Käynnistetään kaupunkipoliittinen ohjelmatyö ja prosessi, jossa täsmennetään painopisteet, konkretisoidaan tavoitteet ja projektoidaan konkreettinen tekeminen. Ohjelmatyössä otetaan huomioon mm. seuraavia asioita: <ol style="list-style-type: none"> 1. Kaupunkien merkityksen tunnistaminen ja näkyväksi tekeminen 2. Kaupunkien tulevaisuustyön ja kansainvälistymiskehityksen tukeminen 3. Rakentavan vuorovaikutuksen tukeminen sekä kaupunkien ja valtion välillä että kaupunkiseuduilla 4. Kaupunkien edunvalvonta • Älykäs kaupunkikehitys-, kiertotalous- ja turvallisuusteemojen sisällyttäminen ohjelmatyöhön. • Kehitetään kaupunkipoliittisen työryhmän työtä edelleen.
Tarjoamme muutostukea kunnille ja kuntayhtymille, suunnitteluvaiheen projektiorganisaatioille, väliaikaishallinnolle sekä muodostuville maakunnille	<ul style="list-style-type: none"> • Muutostuki-kokonaisuus

Kestävä maahanmuutto ja onnistunut kotouttaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Huolehdimme kuntien edunvalvonnasta maakunta- ja kasvupalvelu-uudistukseen liittyvässä uuden kotoutumislain valmistelussa ja varmistetaan kestävä talouspohja. • Ennakoimme yhdessä kuntien kanssa kotouttamisen uusia toimintatapoja.
Edistetään hyvää hallintotapaa ja eettistä johtamista sekä julkisten instituutioiden laatua ja luotettavuutta.	<ul style="list-style-type: none"> • Tulevaisuuden kunta 2021 / USO-projektin teemoiksi • Korruption vastaiset ohjeistukset ym. • Yhdenvertaisuus-projekti ja tasa-arvon edistäminen
Kuntaliiton yhteisen ennakointimallin kehittäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Toteutetaan kokeilu, jonka kokemusten perusteella mallin jatkokehittäminen / jalkauttaminen.
Kuntien hyvinvointitehtävän, sivistystehtävän sekä elinvoiman edistämiseen kirkastaminen eri toimintaympäristöt huomioiden.	<ul style="list-style-type: none"> • Kunnat 2021-ohjelma, sen osaprojektit ja edunvalvonta: <ul style="list-style-type: none"> • Kunnat hyvinvoinnin edistäjinä -projekti • Sivistyskunta-projekti • Kunnat elinvoiman johtajina -projekti • Elinvoimainen toimintaympäristö-verkosto tuke- massa pienten kuntien ja maaseudun elinvoiman edellytyksiä • Kuntien ilmastotyön (hillintä ja sopeutuminen) edistäminen
Vaikutamme siihen, että erilaisiin toimintaympäristöihin soveltuvia työllisyyden hoitomalleja kokeillaan kaupungeissa, kaupunkiseuduilla ja maakunnissa.	<ul style="list-style-type: none"> • Työvoima- ja yrityspalvelujen kunta- ja alueelliset kokeilut
Vaikutamme perusopetuksen uudistamiseen kokonaisvaltaisella näkökulmalla kuntien avainrooli ja erilaisuus huomioiden.	<ul style="list-style-type: none"> • Edunvalvontatoimenpide
Vaikutamme toisen asteen koulutuksen uudistamiseen kuntien avainrooli huomioiden	<ul style="list-style-type: none"> • Lukiokoulutuksen uudistamiseen liittyvä edunvalvonta • Ammatillisen koulutuksen omistajaohjaus-projekti
Edistämme kuntien edellytyksiä hoitaa maankäyttö, asuminen ja liikenne yhtenä kokonaisuutena	<ul style="list-style-type: none"> • MAL-sopimukset ja MAL-verkosto
Edistämme liikennepolitiikan pitkäjänteisyyttä Suomessa	<ul style="list-style-type: none"> • Liikenteen rahoitus ja liikennepolitiikan pitkäjänteisyys
Kirkastetaan kunnan roolia asumisen järjestäjänä	<ul style="list-style-type: none"> • Ennakoiva edunvalvontatoimenpide: mm. selvitetään asumisen tukijärjestelmään ja asumisen hintaan liittyvät tekijät kuntien edunvalvonnan näkökulmasta.
Kuntien korjausvelan hillintä	<ul style="list-style-type: none"> • Tuetaan korjausvelan määrittäytystä kunnissa • Kartoitetaan vaihtoehtoisia tapoja investointien rahoittamiseksi • Kannustetaan kuntia toimitila- ja palveluverkko-suunnitelmiin

	<ul style="list-style-type: none"> • Edistetään Valtion asuntorahaston pääomien käyttömahdollisuuksia
Kuntatalouden sopeuttamisen keinovalikoiman kirkastaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Konserniyhteistyötä hyödyntäen ja kehittäen. • Kuntien ja kuntayhtymien tehostamistoimenpiteiden kartoitus ja profilointi
Valmistaudumme eduskuntavaaleihin ja valmistelemme Kuntaliiton hallitusohjelmataavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> • Hallitusohjelmalinjausten valmistelu; linjaukset 2018 syyskauden valtuustossa keskusteltavaksi

Yhteistyötä yli rajojen:

A. Huolehdimme siitä, että kunnat ja maakunnat muodostavat asukkaiden ja yhteisöjen parhaaksi toimivan kokonaisuuden. Edistämme toimijoiden välistä yhteistyötä alueellisesti ja kansallisesti.

B. Vahvistamme Kuntaliitossa toimialat ylittävää yhteistyötä. Toimintamme perustuu kumpuuteen ja verkostoitumiseen kuntien ja maakuntien kanssa.

Vuositavoitteet 2018: millä keinoin edistämme painopisteen toteutumista?	Miten toteutetaan? (salkutettavat edunvalvonta- ja kehitysprojektit, verkostot, palvelut)
Kunta-maakunta-yhteistyön kehittäminen ja työnjaon kirkastaminen	<ul style="list-style-type: none"> • Sote- ja maakuntaudistuksen edunvalvontakokonaisuus • Yhdyspintatyö eri muodoissaan, kuten Kunnat 2021-ohjelma • KM-ohjelman jatkaminen • Osana EU-edunvalvontaa ja kansainvälistä toimintaa Kuntaliitto ottaa erityisesti huomioon vaikutukset tulevaisuuden kuntiin ja uusiin maakuntiin sekä niiden yhteistyöhön. • Kuntien roolin ja yhteistyön terävöittäminen ilmastonmuutokseen sopeutumisessa, turvallisuudessa ja varautumisessa. Yhteistyöedellytysten luominen kuntien ja pelastuslaitosten välille
Kaupunkipolitiikka: Rakentavan vuorovaikutuksen tukeminen sekä kaupunkien ja valtion välillä että kaupunkiseuduilla	<ul style="list-style-type: none"> • Kaupunkipoliittinen ohjelma, ks. "Askeleen edellä"
Tuetaan kuntien uusia yhteistyörakenteita	<ul style="list-style-type: none"> • Tulevaisuuden kunta 2021-ohjelman osana tehtävää työtä
Tuemme maakuntavaalien toteuttamista ja viestimme maakunnallisen demokratian merkityksestä	Maakuntavaalikampanja
Vahvistetaan liiton yksiköt ylittävien valmistelutyöryhmien työtä edunvalvonnallisissa asioissa ("nyrkit")	Johtoryhmän linjaukset ryhmistä ja niiden toiminnasta

Vahvistetaan liiton yhteisen projekti-toimiston roolia sisäisen ja ulkoisen kehittämisen tuki- ja palvelutehtävässä	Selvitetään ja toteutetaan mahdolliset muutokset
Jatketaan "lintsipäivä"-tyyppisten henkilöstön virkistystilaisuuksien järjestämistä osana työhyvinvointityötä.	HR:n perustoimintaa
Vahvistetaan Kuntaliiton roolia verkosto- ja kehitysalustana	Verkostomallin kehitystyön jatkaminen ja syventäminen, fasilitointiosaamisen vahvistaminen.
Tuemme maakuntavaalien toteuttamista ja viestimme maakunnallisen demokratian merkityksestä	Maakuntavaalikampanja

Uudistava kulttuuri:

A. Tulevat vuodet edellyttävät vahvaa muutoksen hallintaa kunnissa ja maakunnissa. Samalla tuemme uudistavan ja kokeilevan toimintakulttuurin syntymistä, jonka kautta taloudellisia ja toiminnallisia hyötyjä voidaan saavuttaa.

B. Jatkuvasti uudistuvat tavat vaikuttaa, kehittää ja palvella löytyvät rohkeudesta uudistua. Siksi edistämme jatkuvasti uudistavaa ja kokeilevaa toimintakulttuuria Kuntaliitossa.

Vuositavoitteet 2018: millä keinoin edistämme painopisteen toteuttamista?	Miten toteutetaan? (salkutettavat edunvalvonta- ja kehitysprojektit, verkostot, palvelut)
Edistämme kokeiluihin liittyvää edunvalvontaa ja projekteja. Tarjotaan uudistamisesta ja kokeiluista tietoa kunnille.	<ul style="list-style-type: none"> Tulevaisuuden kunta 2021-ohjelma Uskalla kokeilla-ohjelma ja MeUskaltajat-verkosto Työvoima- ja yrityspalvelujen alueelliset kokeilut Kokeilulainsäädäntö
Etsitään aktiivisesti uudenlaisia yhteistyökumppanuuksia uudistavan ja kokeilevan kulttuurin kirittäjiksi: järjestöt, yritykset jne.	<ul style="list-style-type: none"> Uskalla kokeilla-ohjelma ja MeUskaltajat-verkosto Viestintä- ja yhteiskuntasuhteiden perustoimintaa
Asukkaat keskiöön: Tuemme demokratian uudistamista sekä hallinnon ja kansalaisten välisen dialogin vahvistamista	<ul style="list-style-type: none"> Asukkaat maakuntauudistuksen keskiöön-projekti Uskalla kokeilla-ohjelma Kunnat 2021-ohjelma
Edistämme tulevaisuuden kunnan toiminnan kehittämistä digitalisaation mahdollisuuksia hyödyntäen.	<ul style="list-style-type: none"> Tulevaisuuden kunnan digitalisointi -projekti

<p>Uudistetaan Kuntaliiton organisaation toimintaa ottamalla käyttöön uusia käytäntöjä, lisäämällä sisäistä yhteistyötä sekä uusia tapoja tehdä työtä. Jatketaan KM-ohjelman valmistelua.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintakulttuurin muutosohjelma: <ul style="list-style-type: none"> • Jory-valmennukset, EKJ-valmennus, Muutoksentekijät-valmennus ja verkosto • Kuntavaihto-käytäntö pilotoinnista normaaliksi toiminnaksi yksiköissä • KM-muutosohjelma
<p>Generalistisen tiedon ja osaamisen tarve kasvaa, joka on huomioitava rekrytoinneissa</p>	<ul style="list-style-type: none"> • HR-suunnittelu, KM-ohjelma
<p>Edistetään asiakaslähtöistä toimintakulttuuria asiakkuusmallin kehitystyötä jatkamalla</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Asiakkuusmallin kehittämistyö ja jalkauttaminen
<p>Kehittämme Kuntaliiton ja Kuntaliittokonsernin tiedon hallintaa ja tietotuotteita kokonaisuutena palvelemaan yhä paremmin kuntien ja maakuntien tiedolla johtamista</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tiedon hallinnan kehittämisohjelma

2 SUOMEN KUNTALIITTO RY:N TALOUSARVIO VUODELLE 2018

2.1 Yleistä

Kuntaliiton tuloksen pitkän aikavälin sopeuttamisen (vuodet 2013-2017) tavoitteena vuodelle 2017 oli -2,5 milj. euron operatiivinen tulos, joka katetaan sijoitus- ja rahoitustuotoilla.

Vuoden 2018 budjetissa esitettävä operatiivinen tulos on -1,4 milj. euroa.

AVAINLUKUJA (milj. euroa)	Operatiivisen toiminnan tulos	Henkilöstö- kulut	Muut kiinteät kulut
Toteutunut 2015	-2,9	13,4	13,6
Toteutunut 2016	-2,8	13,2	13,6
Budjetti 2017	-1,3	13,3	10,2
Budjetti 2018	-1,4	14,0	10,3

Tuloslaskelma (1000 euroa)	Budjetti 2018	Budjetti 2017	Toteutunut 2016 *)	Toteutu- nut 2015
TUOTOT				
Myytävät palvelut, tuotteet ja vuokrat	1 526	1 229	2 869	2 757
Ulkoinen rahoitus	2 426	2 108	2 229	2 463
Jäsen- ja palvelumaksut	18 945	18 937	18 943	18 928
Tuotot yhteensä	22 897	22 274	24 041	24 147
KUSTANNUKSET				
Palkat ja palkkiot	-11 353	-10 777	-10 717	-10 582
Eläke- ja muut henkilösivukulut 1)	-2 626	-2 479	-2 527	-2 856
Henkilöstökulut yhteensä	-13 978	-13 257	-13 244	-13 438
Poistot	-27	-27	-31	-28
Muut henkilöstökulut ja koulutus	-641	-569	-489	-473
Matkat	-697	-695	-647	-606
Ulkopuoliset palvelut	-2 399	-2 881	-3 284	-2 559
Markkinointi, suhdetoiminta ja edustus	-367	-270	-180	-133
Muut toimintakulut 2)	-6 212	-5 845	-8 938	-9 800
Muut kulut yhteensä	-10 315	-10 259	-13 538	-13 570
KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	-24 321	-23 543	-26 813	-27 036
Toiminnallinen tulos	-1 423	-1 269	-2 773	-2 889
Sijoitus- ja rahoitustoiminta	1 600	1 600	2 948	6 529
YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	177	331	176	3 640

*) 2016 toiminnan tulos, ilman poikkeavia eriä:

1) Eläkevastuun muutos	+ 1,4 milj. euroa
2) Ekokem-osakkeiden myyntivoitto- ja lahjoitus säätiölle	- 7,9 milj. euroa
Kuntatalo Oy:n osakkeiden lahjoitus säätiölle	- 30,9 milj. euroa

2.2 Tuotot

Myytävät palvelut, tuotteet ja vuokratuotot yhteensä on budjetoitu vuodelle 2018 1,5 milj. euroksi vuoden 2017 budjetin ollessa 1,2 milj. euroa.

Tukipalvelu- ja vuokratuotot ovat vuoden 2018 budjetissa 0,5 milj. euroa eli jatkavat edellisen budjetin tasolla.

Ansio- ja kunniamerkkien myynnin arvioidaan vuoden 2018 budjetin olevan 0,5 milj. euroa (budjetti vuonna 2017 0,4 milj. euroa, vuoden 2016 myynti 0,7 milj. euroa). Asiantuntiapalvelujen myyntiä on vuoden 2018 budjetissa 0,5 milj. euroa (budjetti vuonna 2017 0,4 milj. euroa, vuoden 2016 myynti 0,4 milj. euroa).

Ulkoinen rahoitus, joka koostuu tutkimus- ja kehittämistoiminnan projekteista on vuoden 2018 budjetissa 2,4 milj. euroa vuoden 2017 budjetin ollessa 2,1 milj. euroa. Projektitoiminnalle on tyypillistä merkittävä vuosittainen vaihtelu.

Kuntien jäsenmaksut ovat vuoden 2018 budjetissa samalla tasolla kuin vuoden 2017 budjetissa eli 17,1 milj. eurossa. Sairaanhoidopiirien, maakuntaliittojen, koulutuskuntayhtymien ja erityishuollon kuntayhtymien yhteistyöjäsenmaksut vuodelle 2018 on budjetoitu samalle 1,9 milj. euron tasolle kuin ne ovat toteutuneet vuonna 2017.

2.3 Henkilöstökulut ja henkilöstö

Vuoden 2018 budjetin henkilöstökulut ovat 14,0 milj. euroa vuoden 2017 budjetin ollessa 13,4 milj. euroa.

Vuoden 2018 henkilöstöbudjetissa on keskimäärin 164,6 henkilötyövuotta. Vuoden 2017 ennakoitua olevan keskimäärin 159,1 työvuotta budjetin ollessa keskimäärin 161,6 henkilötyövuotta.

Suomen Kuntaliiton henkilöstön työpanos

B2018	B2017	2016	2015	2014	2013
164,6	161,6	156,7	169,3	177,3	195,9

Osa henkilöstön työpanoksen vähennyksestä vuosina 2013-2016 on henkilöstön siirtoa konserniyhtiöihin. Näiden henkilöiden kuluveloitukset sisältyvät muihin toimintakuluihin.

2.4 Muut kulut

Muut henkilöstökulut, matkat, markkinointi-, suhdetoiminta- ja ulkopuoliset palvelukulut ovat vuoden 2018 budjetissa 4,1 milj. euroa vuoden 2017 budjetin ollessa 4,4 milj. euroa.

Muut toimintakulut vuoden 2018 budjetissa 6,2 milj. euroa (vuoden 2017 budjetissa 5,7 milj. euroa, vuoden 2016 toteuma 8,9 milj. euroa) koostuu pääosin konserniyhtiöiden palveluveloituksista Kuntaliitto Palvelut Oy:ltä ja FCG Finnish Consulting Group Oy:ltä, jotka ovat yhteensä 4,5 milj. euroa. Loput 1,7 milj. euroa

koostuvat kokous- ja neuvottelukuluista (0,5 milj. euroa), ulkoisista ict-kuluista (0,4 milj. euroa) ja muista hallintokuluista (0,9 milj. euroa). Muita hallintokuluja ovat esimerkiksi jäsenmaksut ja vakuutukset.

FCG Finnish Consulting Group Oy:ssä toimivan Kuntaliitto-konsernin talous- ja palkkahallinnon sekä sisäisen tietotekniikan palvelukeskuksen veloitusten väheneminen sekä tehdyt kehittämis- ja tehostustoimenpiteet ovat vaikuttaneet kustannuksia alentavasti jo vuosina 2016-2017 ja näkyy myös vuoden 2018 budjetissa.

2.5 Suomen kuntasäätiö sr:n vaikutus Suomen Kuntaliitto ry:n budjettiin

Kuntaliiton budjetissa 2018 on otettu huomioon Suomen kuntasäätiön tuki Kuntaliiton käytössä oleviin toimitiloihin.

2.6 Sijoitus- ja rahoitustoiminta

Suomen Kuntaliitto ry:n hallitus vahvistaa sijoituspolitiikan vuosittain talousarvion käsittelyn yhteydessä.

Sijoituspolitiikan mukaan Kuntaliitto toteuttaa sijoitussalkun sijoituspäätökset pääosin ammattimaisia varainhoitopalveluja tarjoavien yhteistyökumppaneiden kautta. Vastapuoli- ja varainhoitajariskin hajauttamiseksi käytetään vähintään kahta varainhoitoyhteistyökumppania.

Sijoitukset tehdään pääsääntöisesti rahastojen kautta. Varainhoidosta raportoidaan säännöllisesti hallitukselle. Kustannustehokkaan hinnoittelun varmistamiseksi varainhoitajat kilpailutetaan vähintään viiden vuoden välein.

Kuntaliitto kilpailutti varainhoitopalvelut keväällä 2017 yhdessä Suomen kuntasäätiö sr:n kanssa. Kilpailutuksessa varainhoitajiksi valittiin OP Varainhoito Oy, SEB Varainhoito Suomi Oy ja Evli Pankki Oyj.

Kuntaliiton sijoituspolitiikka on päivitetty syksyn 2018 aikana (liite 4).

Sijoitus- ja rahoitustoiminnan tulos vuosina 2016 - budjetti 2018 on seuraava:

(1000 euroa)	Budjetoitu 2018	Budjetoitu 2017	Toteutunut 2016
Sijoitussalkku	1 600	1 600	1 628
Osingot			1 918
Rahoitus			- 598
YHTEENSÄ	1 600	1 600	2 948

2.7 Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Vuoden 2018 budjetissa Kuntaliiton oma panostus tutkimus- ja kehitystoimintaan on 1,2 milj. euroa ja ulkopuolinen rahoitus on 2,4 milj. euroa. Kuntaliiton oma panostus koostuu liiton oman henkilöstön työstä ja ostetuista palveluista.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta on keskeinen keino liiton strategiatavoitteiden toteuttamisessa. Toiminta suuntautuu entistä vahvemmin liiton menestystekijöitä toteuttaviin projekteihin. Päätökset kehityspanosten kohdentamisesta tehdään joustavasti strategia- ja toimintaympäristön tilanne huomioiden.

Tiukentunut rahoitustilanne näkyy ulkopuolisen projektirahoituksen määrässä. Toimintaa tasapainotetaan aktiivisen kehityssalkunjohtamisen avulla.

2.8 Investoinnit

Tietotekniikkainvestoinnit toteutetaan FCG Finnish Consulting Group Oy:n kautta, ja kustannukset veloitetaan palvelumaksuina. Vuoden 2018 budjetissa on huomioitu työsuhdeautojen vaihtotarpeet.

3 KT Kuntatyönantajien talousarvio

3.1 Yleistä

Kunnallisesta työmarkkinalaitoksesta annetun lain (254/93) 5 §:n mukaan työmarkkinalaitoksen talousarvion hyväksyy Kuntaliiton valtuusto.

KT Kuntatyönantajien toiminnan kustannukset vuonna 2018 ovat 7 148 100 euroa. Toimintatuloja on arvioitu kertyvän 2 515 000 euroa. Kuntien maksuosuuksina peritään talousarvion mukaan 4 633 100 euroa.

Tuloslaskelma (1000 euroa)	Budjetti 2018	Budjetti 2017	Toteutunut 2016	Toteutunut 2015
TUOTOT				
Myytävät palvelut ja tuotteet	2 515	2 060	2 010	1 863
Kuntien maksosuudet	4 633	4 931	6 211	4 274
Tuotot yhteensä	7 148	6 991	8 221	6 137
KUSTANNUKSET				
Palkat ja palkkiot	-3 611	-3 456	-3 363	-3 093
Eläke- ja muut henkilösivukulut	-822	-826	-919	-818
Henkilöstökulut yhteensä	-4 434	-4 282	-4 282	-3 911
Poistot			-248	-11
Muut henkilöstökulut ja koulutus	-179	-170	-211	-119
Matkat	-120	-120	-148	-107
Ulkopuoliset palvelut	-700	-752	-571	-677
Markkinointi, suhdetoiminta ja edustus	-158	-100	-96	-34
Muut toimintakulut	-1 558	-1 567	-2 664	-1 278
Muut kulut yhteensä	-2 715	-2 709	-3 691	-2 215
KUSTANNUKSET YHTEENSÄ	-7 148	-6 991	-8 221	-6 137
YLIJÄÄMÄ/ALIJÄÄMÄ	0	0	0	0

3.2 Myytävät palvelut ja tuotteet

Myytävät palvelut ja tuotteet jakautuvat vuonna 2018 seuraavasti: asiantuntija- ja koulutuspalvelut 1 395 000 euroa, julkaisu- ja tilausmyyntitulot 950 000 euroa ja muut tulot 170 000 euroa.

3.3 Kuntien maksuosuudet

Kuntien maksuosuuksien kehitys on ollut viime vuosina seuraava:

	Talousarvio	Tilinpäätös (1000 €)
2012		3 114
2013		3 983
2014		3 789
2015		4 274
2016		6 211
2017 B	4 931	
2018 B	4 633	

Maksuosuudet peritään kunnilta puoliksi niiden verotettavien tulojen mukaan, jotka kunnassa on määrätty edellisenä vuotena toimitetussa kunnallisverotuksessa ja puoliksi saman vuoden tammikuun 1. päivän asukaslukujen mukaisessa suhteessa. Lopulliset kuntakohtaiset maksuosuudet lasketaan tilinpäätöksen yhteydessä.

3.4 Toiminnan kustannukset

KT Kuntatyönantajien toiminnan kustannusten kehitys on ollut viime vuosina seuraava:

	Talousarvio	Tilinpäätös (1000 €)
2012		5 476
2013		5 589
2014		5 933
2015		6 137
2016		8 221
2017 B	6 991	
2018 B	7 148	

Talousarvion suurin kuluerä on henkilöstön palkat ja lakisääteiset henkilösivukulut. Nämä ovat yhteensä noin 4 433 500 euroa, mikä on n. 62 % kaikista kuluista. Nousua vuoden 2017 budjettiin nähden on 151 600 euroa.

KT Kuntatyönantajien henkilöstön työpanos

B2018	B2017	2016	2015	2014	2013
53,8	56,0	53,6	53,5	49,0	48,3

Edellä olevaan sisältyy Avainta ry:n henkilöstö, jonka työpanos budjetissa 2018 on seitsemän ja puoli (7,5) henkilötyövuotta.

Muut kulut ovat yhteensä 2 715 000 euroa, jotka ovat vuoden 2017 budjetin tasolla (2 706 000 euroa). Hallintopalveluiden kustannukset KT Kuntatyönantajat maksaa Kuntaliitto Palvelut Oy:lle ja FCG Finnish Consulting Group Oy:lle.

Liite 1**Suomen Kuntaliitto ry:n jäsenyydet yhteisöissä ja vuosittainen jäsenmaksu (euroa)****Kotimaiset yhteisöt**

Elävä kaupunkikeskusta ry	1 100	
Helsingin seudun kauppakamari	2 100	
HL7 Finland ry	3 316	
Kuntatekniikan foorumi	4 208	
Liikearkistoyhdistys ry	50	
Liikenneturva	100	
Maarakennusalan neuvottelukunta MANK ry	1 000	
Nuorisoasuntoliitto ry	400	
Pank Ry	500	
Pohjola-Norden ry	340	
PRH Tilintarkastusvalvonta	630	
Projektiyhdistys ry	434	
Seudulliset Kehittämisyhteisöt SEKES ry	5 000	
Sisäiset tarkastajat ry	240	
Skills Finland ry	1 600	
STTY Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojenkäsittely-yhdistys	100	
Suomalaisen Työn Liitto	97	
Suomen kaupunginsihteerien yhdistys	15	
Suomen Kotiseutuliitto ry	800	
Suomen Kylätoiminta ry	500	
Suomen Laatu yhdistys ry	2 753	
Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö	300	
Suomen Sairaalahygieniayhdistys ry	250	
Suomen Standardisoimisliitto SFS ry	281	
Suomen Strategisen Johtamisen Seura ry	205	
Suomen Yrityskummit ry	3 000	
Taloustieteellinen yhdistys ry	38	
TIEKE Tietoyhteiskunnan kehittämiskeskus ry	1 240	
Tietotekniikan Liitto ry	1 377	
Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry	390	
Työelämän tutkimusyhdistys ry	40	
	<hr/>	32 404

Kansainväliset yhteisöt

Council of European Municipalities and Regions	43 140	
European Health Property Network	5 000	
HOPE European Hospital and Healthcare Federation	11 074	
ICLEI International Council for Local Environmental Initiatives	3 500	
IHF International Hospital Federation	6 554	
	<hr/>	69 268

101 672

KT Kuntatyöntäjien jäsenyydet yhteisöissä**Kotimaiset yhteisöt**

Henry ry		1 000
----------	--	-------

Kansainväliset yhteisöt

CEEP European Centre of Employers and Enterprises	61 850	
EFEE European Federation of Education Employers	2 860	
HOSPEEM European Hospital & Healthcare Employers' Association	15 000	
WorldatWork Society of Certified Professionals	<u>262</u>	79 972

80 972

Liite 2**Kuntaliiton kuntakohtaiset jäsenmaksut sekä KT Kuntatyöntajien kuntakohtaiset maksuosuudet**

Laskelman jäsenmaksu:

Kuntatyöntajat:

Maksuosuus 4 633 074 euroa, josta peritään ennakoon 80 % = 3 706 459 euroa.

Jäsenmaksusta puolet kerätään asukasluvun¹⁾ ja puolet verotettavien tulojen²⁾ perusteella.

Muun Kuntaliiton jäsenmaksu:

Jäsenmaksu 17 070 971 euroa, josta 3/4 kerätään asukasluvun¹⁾ ja 1/4 verotettavien tulojen²⁾ perusteella, kuitenkin niin, että yli 20 000 asukkaan menevältä osalta jäsenkunta maksaa asukaslukuperusteista jäsenmaksua 15 prosentilla alennettuna. Jos jäsenkunnan verotettavat tulot asukasta kohti ylittävät kaikkien kuntien keskimääräisen luvun (17 245 €/as.), maksetaan keskiarvon ylittävältä osalta verotettaviin tuloihin perustuvaa jäsenmaksua 25 prosentilla alennettuna.

Ahvenanmaan kunnille on annettu lisäksi 25 prosentin alennus jäsenmaksuun.

¹⁾ Asukasluku vuoden vaihteessa 2016/2017. (Lähde: Tilastokeskus)

²⁾ Verotettavilla tuloilla tarkoitetaan maksuunpantua kunnallisveroa vastaavia verotettavia tuloja vuodelta 2016 (Lähde: Verohallinto 2.10.2017, ennakkotieto)

Kunta	Asukas- luku vuoden vaiht.	Verotettavat tulot/as. v. 2016 (as.luku 31.12.2015)	Jäsenmaksu vuonna 2018		
			Kuntatyön- antajat €	Muu Kunta- liitto €	Yhteensä €
Koko maa	5 503 297	17 245	3 706 459	17 070 971	20 777 430
Akaa	16 923	15 047	10 780	54 547	65 327
Alajärvi	9 899	11 481	5 614	30 289	35 903
Alavieska	2 639	11 674	1 511	8 109	9 620
Alavus	11 907	11 688	6 804	36 553	43 357
Asikkala	8 323	14 734	5 223	26 642	31 864
Askola	5 046	16 108	3 328	16 529	19 857
Aura	3 984	15 494	2 565	12 905	15 471
Brändö	471	17 849	0	1 179	1 179
Eckerö	928	15 072	0	2 244	2 244
Enonkoski	1 453	11 928	838	4 479	5 316
Enontekiö	1 872	12 501	1 092	5 799	6 891
Espoo	274 583	24 966	225 636	883 202	1 108 838
Eura	12 004	15 700	7 814	39 084	46 898
Eurajoki	9 418	17 268	6 347	31 167	37 514
Evijärvi	2 535	12 356	1 485	7 868	9 353
Finström	2 594	16 624	0	6 361	6 361
Forssa	17 332	14 686	10 907	55 553	66 460
Föglö	561	15 692	0	1 363	1 363

Geta	499	12 979	0	1 169	1 169
Haapajärvi	7 332	12 043	4 247	22 641	26 888
Haapavesi	7 098	11 593	4 040	21 752	25 791
Hailuoto	994	15 753	645	3 231	3 875
Halsua	1 219	10 950	677	3 696	4 373
Hamina	20 636	16 240	13 656	67 467	81 123
Hammarland	1 508	15 813	0	3 696	3 696
Hankasalmi	5 159	11 557	2 939	15 817	18 757
Hanko	8 663	17 695	6 022	29 055	35 077
Harjavalta	7 240	16 159	4 773	23 713	28 487
Hartola	2 924	11 419	1 661	8 952	10 613
Hattula	9 682	17 122	6 565	32 136	38 701
Hausjärvi	8 641	15 846	5 650	28 192	33 842
Heinola	19 350	15 276	12 441	62 637	75 078
Heinävesi	3 514	11 706	2 014	10 801	12 815
Helsinki	635 181	22 045	487 814	1 974 074	2 461 888
Hirvensalmi	2 274	12 511	1 334	7 062	8 396
Hollola	23 791	16 548	15 849	76 870	92 719
Honkajoki	1 759	12 089	1 022	5 440	6 463
Huittinen	10 403	13 663	6 340	32 861	39 202
Humppila	2 345	12 859	1 399	7 336	8 735
Hyrynsalmi	2 406	11 818	1 378	7 394	8 773
Hyvinkää	46 596	18 798	32 978	146 989	179 967
Hämeenkyrö	10 681	14 679	6 700	34 185	40 885
Hämeenlinna	67 850	16 991	45 732	206 438	252 170
Ii	9 628	12 990	5 732	30 095	35 827
Iisalmi	21 767	14 451	13 616	68 906	82 521
Iitti	6 889	14 375	4 289	21 972	26 261
Ikaalinen	7 128	13 605	4 344	22 516	26 861
Ilmajoki	12 167	14 304	7 545	38 736	46 281
Ilomantsi	5 237	12 349	3 071	16 260	19 331
Imatra	27 517	16 644	18 441	87 979	106 420
Inari	6 825	15 161	4 342	21 986	26 329
Inkoo	5 585	18 505	3 910	18 746	22 656
Isojoki	2 079	11 498	1 185	6 374	7 559
Isokyrö	4 712	13 525	2 870	14 880	17 750
Janakkala	16 709	16 602	11 168	55 082	66 250
Joensuu	75 848	14 320	46 977	220 188	267 165
Jokioinen	5 341	15 144	3 426	17 272	20 698
Jomala	4 757	19 556	0	12 057	12 057
Joroinen	5 039	14 024	3 117	16 026	19 143
Joutsa	4 673	12 419	2 729	14 482	17 211
Juuka	4 938	11 302	2 792	15 091	17 883
Juupajoki	1 957	13 781	1 202	6 204	7 406
Juva	6 421	11 998	3 721	19 834	23 555
Jyväskylä	138 850	15 876	89 964	406 063	496 027

Jämijärvi	1 915	11 677	1 096	5 884	6 980
Jämsä	21 259	15 695	13 857	68 781	82 638
Järvenpää	41 529	20 102	30 253	133 238	163 491
Kaarina	32 738	19 560	23 640	106 339	129 978
Kaavi	3 154	10 618	1 736	9 527	11 263
Kajaani	37 521	15 502	24 190	114 976	139 166
Kalajoki	12 586	13 004	7 494	39 343	46 836
Kangasala	31 190	17 806	21 294	99 428	120 721
Kangasniemi	5 603	12 019	3 229	17 265	20 494
Kankaanpää	11 637	13 778	7 134	36 855	43 989
Kannonkoski	1 424	10 702	790	4 317	5 107
Kannus	5 578	13 224	3 344	17 491	20 835
Karjajoki	1 349	12 109	783	4 170	4 953
Karkkila	8 911	15 188	5 700	28 777	34 477
Karstula	4 232	11 552	2 404	12 958	15 362
Karvia	2 449	11 136	1 372	7 454	8 826
Kaskinen	1 296	17 055	870	4 282	5 153
Kauhajoki	13 772	12 677	8 127	42 880	51 007
Kauhava	16 599	13 106	9 952	52 049	62 001
Kauniainen	9 397	37 797	10 244	37 998	48 241
Kaustinen	4 298	13 039	2 561	13 439	16 000
Keitele	2 346	12 396	1 375	7 283	8 658
Kemi	21 602	15 926	14 139	69 905	84 043
Kemijärvi	7 661	14 490	4 810	24 529	29 340
Keminmaa	8 316	16 974	5 620	27 558	33 178
Kemiönsaari	6 872	13 841	4 210	21 758	25 968
Kempele	17 297	17 005	11 572	57 047	68 619
Kerava	35 511	19 845	25 817	115 001	140 818
Keuruu	9 992	13 993	6 171	31 753	37 924
Kihniö	1 994	11 180	1 124	6 085	7 209
Kinnula	1 699	10 874	949	5 165	6 113
Kirkkonummi	39 033	22 250	30 153	128 739	158 892
Kitee	10 719	12 452	6 286	33 282	39 567
Kittilä	6 383	14 880	4 041	20 516	24 558
Kiuruvesi	8 444	11 649	4 832	25 938	30 770
Kivijärvi	1 161	10 154	633	3 493	4 126
Kokemäki	7 498	14 035	4 637	23 842	28 479
Kokkola	47 723	15 374	30 561	143 696	174 258
Kolari	3 827	13 146	2 292	11 994	14 286
Konnevesi	2 753	12 168	1 593	8 497	10 090
Kontiolahti	14 806	15 193	9 449	47 765	57 214
Korsnäs	2 171	11 833	1 248	6 682	7 930
Koski Tl	2 416	13 101	1 437	7 549	8 986
Kotka	54 187	16 537	36 038	165 261	201 299
Kouvola	85 306	16 367	56 557	255 403	311 961
Kristiinankaupunki	6 727	13 944	4 143	21 351	25 494

Kruunupyö	6 620	13 475	4 015	20 865	24 879
Kuhmo	8 647	12 673	5 126	26 977	32 102
Kuhmoinen	2 286	12 127	1 331	7 077	8 408
Kumlinge	308	17 036	0	770	770
Kuopio	117 740	16 082	76 898	346 909	423 807
Kuortane	3 690	12 437	2 159	11 446	13 606
Kurikka	21 501	12 824	12 769	66 566	79 334
Kustavi	908	14 620	565	2 896	3 461
Kuusamo	15 533	13 364	9 388	48 882	58 270
Kyyjärvi	1 375	11 588	780	4 208	4 989
Kärkölä	4 540	14 652	2 866	14 572	17 438
Kärsämäki	2 655	10 345	1 440	7 971	9 412
Kökar	246	14 672	0	593	593
Lahti	119 452	16 136	78 180	352 227	430 407
Laihia	8 139	15 692	5 256	26 401	31 657
Laitila	8 520	14 228	5 272	27 099	32 371
Lapinjärvi	2 739	13 522	1 666	8 645	10 311
Lapinlahti	9 882	12 628	5 828	30 761	36 590
Lappajärvi	3 176	12 170	1 846	9 823	11 668
Lappeenranta	72 872	16 148	47 849	218 194	266 044
Lapua	14 575	14 107	8 994	46 299	55 292
Laukaa	18 970	14 772	11 911	60 740	72 651
Lemi	3 076	14 340	1 909	9 797	11 707
Lemland	2 012	18 547	0	5 064	5 064
Lempäälä	22 745	17 918	15 654	74 821	90 475
Leppävirta	9 865	14 203	6 124	31 423	37 547
Lestijärvi	811	10 830	445	2 446	2 891
Lieksa	11 580	13 126	6 964	36 360	43 324
Lieto	19 418	18 153	13 461	64 940	78 401
Liminka	10 000	13 951	6 116	31 638	37 754
Liperi	12 301	13 700	7 494	38 849	46 343
Lohja	47 149	17 596	32 374	146 966	179 340
Loimaa	16 267	13 727	9 959	51 490	61 450
Loppi	8 098	14 504	5 077	25 911	30 988
Loviisa	15 208	15 977	9 967	49 671	59 638
Luhanka	756	11 947	435	2 328	2 763
Lumijoki	2 105	11 986	1 203	6 462	7 665
Lumparland	385	17 239	0	966	966
Luoto	5 176	13 464	3 117	16 263	19 380
Luumäki	4 831	14 028	2 978	15 340	18 318
Maalahti	5 517	14 312	3 431	17 587	21 018
Maarianhamina	11 565	20 641	0	29 739	29 739
Marttila	2 021	14 024	1 244	6 414	7 658
Masku	9 675	18 080	6 732	32 421	39 153
Merijärvi	1 131	9 360	592	3 345	3 937
Merikarvia	3 169	12 637	1 866	9 857	11 722

Miehikkälä	2 034	11 400	1 157	6 231	7 388
Mikkeli	54 517	15 295	34 925	163 105	198 030
Muhos	8 995	13 398	5 437	28 308	33 745
Multia	1 663	11 026	934	5 068	6 002
Muonio	2 350	13 976	1 445	7 452	8 897
Mustasaari	19 380	17 270	13 127	64 288	77 414
Muurame	9 941	17 601	6 760	33 001	39 761
Mynämäki	7 842	15 036	4 982	25 246	30 229
Myrskylä	1 986	12 969	1 175	6 191	7 367
Mäntsälä	20 853	16 659	13 847	68 208	82 055
Mänttä-Vilppula	10 448	15 508	6 776	33 958	40 735
Mäntyharju	6 097	13 166	3 661	19 132	22 793
Naantali	19 068	19 741	13 828	64 847	78 675
Nakkila	5 548	14 558	3 499	17 800	21 298
Nivala	10 889	11 722	6 198	33 370	39 568
Nokia	33 210	17 255	22 514	105 212	127 726
Nousiainen	4 815	15 893	3 151	15 716	18 867
Nurmes	7 885	12 294	4 606	24 440	29 046
Nurmijärvi	42 010	20 249	30 933	135 374	166 307
Närpiö	9 439	13 305	5 656	29 589	35 245
Orimattila	16 279	14 356	10 128	51 904	62 032
Oripää	1 363	12 729	807	4 249	5 056
Orivesi	9 312	13 931	5 734	29 552	35 286
Oulainen	7 514	13 225	4 526	23 611	28 137
Oulu	200 526	16 661	133 036	590 340	723 376
Outokumpu	7 091	12 482	4 156	22 011	26 167
Padasjoki	3 073	12 454	1 811	9 563	11 375
Paimio	10 713	17 280	7 242	35 502	42 743
Paltamo	3 491	12 046	2 009	10 751	12 761
Parainen	15 398	17 819	10 638	51 468	62 106
Parikkala	5 126	12 702	3 045	16 007	19 053
Parkano	6 692	12 919	3 987	20 925	24 913
Pedersören kunta	11 067	13 360	6 675	34 796	41 471
Pelkosenniemi	951	13 812	583	3 011	3 594
Pello	3 565	13 298	2 156	11 222	13 378
Perho	2 907	10 327	1 580	8 735	10 316
Pertunmaa	1 796	10 723	992	5 433	6 425
Petäjävesi	3 981	12 946	2 370	12 443	14 813
Pieksämäki	18 475	14 315	11 556	59 051	70 607
Pielavesi	4 697	10 719	2 591	14 202	16 793
Pietarsaari	19 377	16 283	12 794	63 509	76 302
Pihtipudas	4 202	11 053	2 342	12 760	15 102
Pirkkala	19 163	20 095	13 973	65 276	79 249
Polvijärvi	4 514	10 819	2 499	13 670	16 169
Pomarkku	2 233	12 100	1 290	6 887	8 177
Pori	85 059	15 852	55 449	252 478	307 927

Pornainen	5 108	17 031	3 449	16 919	20 368
Porvoo	50 144	19 371	36 026	158 531	194 556
Posio	3 424	11 292	1 933	10 455	12 388
Pudasjärvi	8 187	10 865	4 539	24 807	29 346
Pukkila	1 988	14 948	1 253	6 377	7 631
Punkalaidun	3 003	11 839	1 728	9 246	10 974
Puolanka	2 735	11 429	1 551	8 368	9 919
Puumala	2 234	12 697	1 322	6 963	8 285
Pyhtää	5 340	16 605	3 548	17 555	21 103
Pyhäjoki	3 188	13 867	1 956	10 102	12 058
Pyhäjärvi	5 446	12 883	3 241	17 019	20 260
Pyhäntä	1 579	12 072	912	4 870	5 782
Pyhäranta	2 075	15 663	1 361	6 781	8 142
Pälkäne	6 627	13 928	4 075	21 018	25 093
Pöytyä	8 503	13 317	5 125	26 725	31 849
Raahe	25 010	15 525	16 162	79 254	95 416
Raasepori	28 077	16 072	18 498	88 870	107 368
Raisio	24 283	17 819	16 746	79 473	96 220
Rantasalmi	3 649	11 842	2 106	11 251	13 357
Ranua	4 023	10 791	2 216	12 157	14 374
Rauma	39 614	18 579	27 979	126 059	154 038
Rautalampi	3 288	12 109	1 901	10 145	12 046
Rautavaara	1 723	10 365	938	5 180	6 118
Rautjärvi	3 473	14 746	2 203	11 173	13 376
Reisjärvi	2 854	11 331	1 612	8 718	10 330
Riihimäki	29 160	17 332	19 864	93 503	113 367
Ristijärvi	1 345	12 637	792	4 183	4 975
Rovaniemi	62 231	15 896	40 430	186 429	226 859
Ruokolahti	5 245	15 866	3 436	17 127	20 563
Ruovesi	4 565	13 067	2 735	14 310	17 046
Rusko	6 137	17 743	4 213	20 456	24 669
Rääkkylä	2 268	10 012	1 231	6 811	8 042
Saarijärvi	9 690	12 319	5 686	30 096	35 783
Salla	3 653	12 051	2 121	11 294	13 415
Salo	53 546	15 231	34 295	160 317	194 612
Saltvik	1 839	16 558	0	4 529	4 529
Sastamala	25 062	13 757	15 319	77 352	92 671
Sauvo	3 047	15 248	1 938	9 815	11 753
Savitaipale	3 534	12 907	2 115	11 072	13 187
Savonlinna	35 242	14 440	22 034	106 848	128 883
Savukoski	1 044	12 369	612	3 241	3 853
Seinäjoki	62 052	16 065	40 477	186 297	226 774
Sievi	5 069	10 986	2 825	15 394	18 219
Siikainen	1 494	10 494	821	4 511	5 332
Siikajoki	5 366	12 480	3 160	16 693	19 853
Siikalatva	5 583	11 396	3 164	17 079	20 243

Siilinjärvi	21 768	16 411	14 414	70 774	85 188
Simo	3 170	14 961	2 027	10 237	12 264
Sipoo	19 922	21 444	14 938	68 530	83 469
Siuntio	6 178	19 774	4 499	21 051	25 551
Sodankylä	8 653	15 302	5 576	28 041	33 617
Soini	2 186	10 332	1 193	6 579	7 771
Somero	9 027	13 544	5 482	28 468	33 950
Sonkajärvi	4 199	11 487	2 389	12 867	15 257
Sotkamo	10 471	14 598	6 571	33 518	40 088
Sottunga	96	21 101	0	251	251
Sulkava	2 661	11 526	1 519	8 166	9 685
Sund	1 006	16 511	0	2 493	2 493
Suomussalmi	8 187	12 426	4 812	25 446	30 258
Suonenjoki	7 312	12 853	4 346	22 840	27 186
Sysmä	3 953	11 776	2 275	12 174	14 449
Säkylä	6 988	16 284	4 633	22 949	27 583
Taipalsaari	4 832	16 884	3 237	15 947	19 184
Taivalkoski	4 133	11 567	2 356	12 674	15 030
Taivassalo	1 622	14 495	1 015	5 186	6 202
Tammela	6 241	14 894	3 955	20 068	24 024
Tampere	228 274	17 304	154 012	676 827	830 839
Tervo	1 611	10 959	893	4 880	5 773
Tervola	3 099	13 319	1 887	9 786	11 673
Teuva	5 363	12 425	3 157	16 681	19 838
Tohmajärvi	4 653	11 684	2 666	14 300	16 966
Toholampi	3 232	11 732	1 859	9 951	11 810
Toivakka	2 432	13 291	1 460	7 630	9 090
Tornio	22 117	15 734	14 368	71 138	85 505
Turku	187 604	16 549	124 111	551 964	676 075
Tuusniemi	2 643	11 439	1 507	8 107	9 614
Tuusula	38 588	21 244	29 157	126 263	155 420
Tyrnävä	6 750	12 069	3 900	20 822	24 722
Ulvila	13 312	16 012	8 718	43 464	52 182
Urjala	4 858	12 629	2 871	15 135	18 005
Utajärvi	2 824	11 590	1 609	8 659	10 268
Utsjoki	1 241	14 289	772	3 957	4 728
Uurainen	3 717	12 544	2 164	11 505	13 669
Uusikaarlepyy	7 516	13 681	4 583	23 746	28 329
Uusikaupunki	15 404	16 506	10 258	50 691	60 948
Vaala	3 040	12 139	1 764	9 396	11 160
Vaasa	67 620	17 051	45 602	205 825	251 427
Valkeakoski	21 346	16 787	14 280	69 888	84 169
Valtimo	2 245	10 990	1 263	6 846	8 109
Vantaa	219 341	19 785	157 888	667 664	825 552
Varkaus	21 468	15 536	13 889	69 140	83 029
Vehmaa	2 277	13 669	1 384	7 183	8 567

Vesanto	2 148	10 588	1 184	6 493	7 677
Vesilahti	4 462	15 456	2 877	14 464	17 341
Veteli	3 259	12 748	1 932	10 169	12 101
Vierämä	3 721	12 044	2 151	11 481	13 632
Vihti	28 967	19 092	20 682	94 567	115 249
Viitasaari	6 607	12 268	3 848	20 452	24 299
Vimpeli	3 025	13 431	1 837	9 540	11 377
Virolahti	3 267	12 787	1 949	10 221	12 170
Virrat	6 917	12 565	4 075	21 520	25 595
Vårdö	439	14 603	0	1 054	1 054
Vöyri	6 684	13 635	4 066	21 096	25 162
Ylitornio	4 200	12 772	2 501	13 131	15 632
Ylivieska	15 199	14 110	9 325	48 156	57 481
Ylöjärvi	32 799	16 670	21 853	103 114	124 967
Ypäjä	2 382	13 480	1 447	7 512	8 959
Ähtäri	5 985	13 321	3 618	18 837	22 455
Äänekoski	19 374	14 894	12 323	62 402	74 725

Liite 3

Suomen Kuntaliiton maksullisten palvelujen laskutusperusteet vuonna 2018

1 Kuntaliiton palvelujen maksullisuus

Kuntaliiton hallituksen hyväksymien periaatteiden mukaan liiton palvelutoiminta ja sen maksullisuus määritellään seuraavasti:

1.1 Jäsenmaksuperusteiset palvelut

- Kuntien ja kuntayhtymien edunvalvonta
- yhteiset kehittämistehtävät ja tutkimus
- asiantuntijapalvelu puhelimesta ja sähköpostitse (ensimmäinen tunti)
- tiedonvälitys (mm. yleiskirjeet, tiedotteet, soveltamisohjeet, perustilastot, www-palvelu).

1.2 Maksulliset palvelut

- Kirjalliset lausunnot, myös suurempitöiset vastaukset sähköpostein tulleisiin kyselyihin. Vastauksen laskutuksesta on ensin ilmoitettava kyselijälle
- vaativampi lainopillinen neuvonta ja toimeksiannot
- neuvottelut ja asiantuntijana kuuleminen
- koulutus
- julkaisut
- lisäkappaleet kuntatiedotteista.

2 Maksullisten palvelujen laskutusperusteet

2.1 Asiantuntijapalvelu

Kunnalle ja kunnan edustajalle sekä Kuntaliiton palvelusopimus pohjaisille yhteistyökumppaneille tavanomaisen vastausajan puitteissa kirjallisesta tai sähköpostitse annetusta lausunnosta laskutetaan käytetyn työajan perusteella ensimmäisen tunnin ylittävältä alkavalta työtunnilta.

Ohjeellinen laskutusperuste on 150 euroa/tunti + alv. Kuntaliiton jäsenmaksuun ja palvelusopimukseen sisältyy ensimmäinen tunti asiantuntijapalvelua ja toiselta alkavalta tunnilta veloitetään ohjeellinen tuntihinta. Muilta kuntataustaisilta toimijoilta veloitetään kaksinkertainen hinta ja muilta organisaatioilta veloitetään minimissään kaksinkertainen hinta.

Kiireellisistä lausunnoista, joissa vastausaika on asiakkaan toiveesta 1–3 päivää, laskutetaan kaksinkertainen hinta. Mikäli lausunto vaatii erittäin laajaa selvitystä, laskutusperusteesta sovitaan erikseen.

Neuvottelu- ja kuulemistehtävistä laskutetaan sopimuksen mukaan. Laskutus perustuu käytettyyn työaikaan ja aiheutuneisiin matka- ym. kustannuksiin. Samoja perusteita sovelletaan myös videoneuvotteluihin.

Asiantuntijan ohjeellinen puheenvuoro- tai luentopalkkio sekä neuvottelu- ja kuulemispalkkio on 150 euroa/h + alv. Laskutus perustuu käytettyyn valmistelu- ja toteutustyöaikaan ja aiheutuneisiin matkakuluihin. Mahdolliset matkatoimistojen ym. muut toimeksiannon hoitamisesta aiheutuvat laskut ohjataan suoraan toimeksiantajalle, jolloin vältetään tarpeeton läpilaskutus. Useita luennoitsijoita vaativien tilaisuuksien veloitukset sovitaan erikseen.

2.2 Julkaisut

Julkaisukohtaisen hinnoittelun mukaisesti (keskihinta on noin 20 € + toimitusmaksut).

2.3 Kunnia- ja ansiomerkit

Kunnia- ja ansiomerkkien myyntihinnat 2018 ovat seuraavat

Kultainen kunniamerkki	817 euroa
Hopeinen kunniamerkki	210 euroa
Kultainen ansiomerkki (40 v.)	159 euroa
Kultainen ansiomerkki (30 v.)	141 euroa
Hopeinen ansiomerkki (20 v.)	120 euroa
Pronssinen ansiomerkki (10 v.)	93 euroa
Erikoisansiomerkki	116 euroa

Liite 4 Suomen Kuntaliitto ry:n sijoituspolitiikka (luonnos)

YLEISTÄ

Suomen Kuntaliitto ry (Kuntaliitto) on kuntien ja kunta-alan yhteinen, kaksikielinen edunvalvonta-, palvelu- ja kehittämisorganisaatio. Kuntaliitto perustettiin vuonna 1993, jolloin Suomen Kaupunkiliitto, Suomen Kunnallisliitto, Finlands svenska kommunförbund, Sairaalaliitto, Suomen ammatillisten oppilaitosten liitto, Suomen maakuntien liitto ja Kunnallinen työmarkkinalaitos yhdistyivät yleishyödylliseksi yhdistykseksi. Toiminnassa ovat mukana mm. myös sairaanhoitopiirit, muut kuntayhtymät sekä maakuntaliitot.

Tämän sijoituspolitiikan tarkoituksena on Kuntaliiton omaan lukuunsa harjoittamassa sijoitustoiminnassa noudatettavien periaatteiden kirjaaminen ja vahvistaminen. Sijoituspolitiikassa käsitellään ainoastaan Kuntaliiton arvopaperisijoituksista koostuvan sijoitussalkun sijoituksia. Konserniin kuuluvien yhtiöiden hallinnointia käsitellään muissa ohjeissa.

OMAISUUDEN ROOLI KUNTALIITOSSA

Sijoituspolitiikassa käsiteltävä sijoitussalkku on markkina-arvoltaan 65,2 miljoonaa euroa (31.8.2017).

Kuntaliiton sijoitussalkun tuottoa ja pääomaa on yhdessä konserniyhtiöistä saatavien osinkojen kanssa käytetty kattamaan Kuntaliiton operatiivisen toiminnan tappiota. Myös jatkossa on tarpeen kattaa operatiivisen toiminnan tappioita, koska jäsenmaksut ja muut tulot eivät riitä lähivuosiinakaan kattamaan operatiivisen toiminnan kuluja.

Toiminnan rahoittamisen lisäksi sijoitussalkun pääomaa ja tuottoja voidaan käyttää esimerkiksi strategisten sijoitusten kasvattamiseen/rahoittamiseen sekä kuntakentän kannalta muuhun merkittävään yritys-toimintaan tarpeen mukaan Kuntaliiton hallituksen näin päättäessä.

SIJOITUSSALKUN TUOTTOTAVOITE JA SIJOITUSHORISONTTI

Kuntaliiton sijoitussalkun salkunhoidon tavoitteena on tavanomaisessa tilanteessa operatiivisen toiminnan rahoittamiseen tarvittavien varojen tuottaminen sekä salkun reaaliarvon säilyttäminen.

Kuntaliiton operatiivisen toiminnan rahoittamiseen arvioidaan tarvittavan sijoitussalkusta vuosittain noin 1,5 miljoonaa euroa. Operatiivisen toiminnan rahoittamiseen voidaan käyttää tarvittaessa myös sijoitussalkun pääomaa.

Salkun pitkän aikavälin keskimääräiseksi reaaliuottotavoitteeksi asetetaan 2,5 % vuodessa.

RISKIT

Tuottotavoite, joka tähtää inflaation ylittävään tuottoon edellyttää, että sijoitussalkussa on myös osakesijoituksia. Tällöin on todennäköistä, että sijoitussalkun arvo myös laskee joillakin aikajaksoilla.

Sijoitusomaisuuden arvonkehitykseen liittyy riskiä sekä pitkällä että lyhyellä aikavälillä. Lyhyellä aikavälillä riski liittyy erityisesti omaisuuden arvon laskuun, joka voi seurata esimerkiksi osakekurssien laskusta. Pidemmällä aikavälillä riski liittyy siihen, että sijoitussalkulla ei saavuteta riittävää tuottoa kattamaan varainkäyttöä ja inflaatiota.

Kuntaliiton sijoitustoiminnan pääasiallisena tavoitteena on tuottotavoitteen mukaisen tuoton saavuttaminen pitkällä aikavälillä. Lyhyellä aikavälillä hyväksytään suurikin salkun arvon vaihtelu paremman pitkän aikavälin tuoton saavuttamiseksi. Suurien markkinamuutosten toteutuessa on tärkeää pysyä vahvistetun sijoituspolitiikan mukaisessa toiminnassa, jotta pitkäaikavälin tavoitteet saavutetaan mahdollisimman todennäköisesti.

RISKIT: Hajautus

Riskin vähentämiseksi pyritään hajauttamaan sijoitukset tehokkaasti eri varallisuusluokkiin (esimerkiksi osakkeet ja korkosijoitukset), maantieteellisesti ja varallisuusluokkien sisällä.

RISKIT: Neutraali allokaatio, maksimi ja minimirajat

Eri varallisuusluokilla (kuten osakkeet ja korkosijoitukset) on erilaisia tuotto- ja riskiominaisuuksia. Sijoitussalkun neutraali allokaatio kuvaa salkun varallisuusluokkien jakaumaa, joka pitkällä aikavälillä odotetaan toteuttavan sijoitustoiminnalle asetetut tavoitteet tuoton ja riskin suhteen.

Sijoitussalkun pitkän aikavälin tuotto selittyy valtaosin tämän neutraalin allokaation perusteella. Neutraali allokaatio on normaalisti pitkäaikainen ja sitä tarkistetaan lähinnä tehtäessä perustavanlaatuisia muutoksia tavoitteisiin kuten esimerkiksi varainkäyttöstrategian muuttuessa.

Seuraavassa taulukossa on Kuntaliiton sijoitussalkun neutraali allokaatio:

	Neutraali- osuus	Minimi- osuus	Maksimi- osuus
Rahamarkkinat	0,0 %	0,0 %	25,0 %
Valtionlainat	15,0 %	5,0 %	25,0 %
Korkean luottoluokituksen yrityslainat (Investm. Grade)	15,0 %	5,0 %	25,0 %
Matalamman luottoluokituksen yrityslainat (High Yield)	10,0 %	0,0 %	15,0 %
Kehittyvien maiden lainat (Emerging Markets Debt)	10,0 %	0,0 %	15,0 %
Korkosijoitukset yhteensä	50,0 %	15,0 %	50,0 %
Vaihtoehtoiset sijoitukset	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Osakkeet, Suomi	10,0 %	5,0 %	20,0 %
Osakkeet, Eurooppa	15,0 %	5,0 %	20,0 %
Osakkeet, Yhdysvallat	15,0 %	5,0 %	25,0 %
Osakkeet, Japani ja kehittynyt Aasia	0,0 %	0,0 %	5,0 %
Osakkeet, Kehittyvät maat	10,0 %	0,0 %	20,0 %
Osakkeet yhteensä	50,0 %	35,0 %	60,0 %
Kaikki yhteensä	100,0 %		

Allokaatiota on tarkasteltu simulaatiolaskelmien avulla, joiden mukaan salkun nimellinen vuosituotto-odotus seuraavan 10 vuoden aikana on keskimäärin 4,8 % vuodessa. Laskelmissa käytetty pitkän aikavälin inflaatio-odotus on 2,0 % vuodessa, joten tuotto-odotus täyttää Kuntaliiton tuottovaatimuksen. Salkun riskiä yhden vuoden tähtäimellä kuvaava VAR-luku on 20,3 %. Tämä tarkoittaa, että 95 % todennäköisyydellä salkun tappio ei ole 20,3 % suurempi yhden vuoden aikana.

Tilanteissa, joissa sijoituksia hoitamaan valittu varainhoitaja arvioi jonkin varallisuusluokan tuottonäkymien poikkeavan tavanomaisesta, voi varainhoitaja poiketa neutraalista allokaatiosta määriteltyjen minimi- ja maksimirajojen puitteissa näkemyksensä mukaisesti.

Kuntaliiton sijoituksilta edellytetään hyvää likviditeettiä, koska varojen halutaan olevan tarvittaessa nopeasti käytettävissä. Mikäli sijoitussalkusta joudutaan realisoimaan varoja, on salkun koostumus voitava tarvittaessa muokata uudelleen. Vaihtoehtoisiin sijoituksiin tehtävät sijoitukset ovat usein epälikvidimpiä kuin osake- ja korkosijoituksiin tehtävät sijoitukset, minkä vuoksi Kuntaliiton sijoitussalkun sijoituksia ei tehdä vaihtoehtoisiin sijoituksiin.¹

¹ Vaihtoehtoisilla sijoituksilla tarkoitetaan muita kuin tavanomaisia osake- ja korkosijoituksia, kuten esimerkiksi raaka-aineisiin, kiinteistöihin, pääomarahastoihin tai hedge-rahastoihin tehtäviä sijoituksia.

RISKIT: Liikkeeseenlaskijakohtaiset rajat

Yksittäisen liikkeeseenlaskijan arvopapereihin voidaan sijoittaa enintään 10 % pääomasta. Painoltaan yli 5 %:n sijoituksia voi olla enintään 40 % pääomasta. Näitä rajoja ei sovelleta rahastosijoituksiin.

RISKIT: Likviditeetti

Sijoitussalkun sijoitusten valinnassa kiinnitetään erityistä huomiota jälkimarkkinakelpoisuuteen ja rahaksi muutettavuuteen. Varainhoitajille ulkoistetuissa salkuissa sijoituksia tehdään pääasiallisesti vain säänneltyihin eurooppalaisiin UCITS-direktiivin (EU-maissa sijoitusrahastoja sääntelevä ns. sijoitusrahastodirektiivi) mukaisiin rahastoihin. Mahdollisista poikkeuksista on sovittava varainhoitosopimuksissa, jotka Kuntaliiton hallitus hyväksyy.

RISKIT: Valuuttamääräiset sijoituskohteet

Korkosijoitusten osalta valuuttakurssien muutosten vaikutus sijoituksen euromääräiseen kokonaistuottoon voi olla oleellinen. Kuntaliiton varoja ei pääsääntöisesti sijoiteta valuuttariskiä sisältäviin korkoinstrumentteihin tai talletuksiin. Kehittyvien markkinoiden lainoihin tehtävät rahastosijoitukset voivat kuitenkin sisältää avointa valuuttariskiä.

RISKIT - Johdannaiset

Suoria sijoituksia johdannaisiin ei tehdä.

RISKIT: Tavoitteet ja rajoitteet yhteistyökumppaneiden osalta

Sijoituksia tehdään yksinomaan viranomaisten valvonnassa olevien vakiintuneiden ja hyvämaineisten pankkien, varainhoitoyhtiöiden ja rahastoyhtiöiden kautta tai välityksellä.

RISKIT: Rahastotyytit ja sijoituskohteiden kulurakenne

Kuntaliiton varoja voidaan varainhoitajien toimesta sijoittaa pääasiallisesti vain säänneltyihin eurooppalaisiin UCITS-direktiivin (EU-maissa sijoitusrahastoja sääntelevä ns. sijoitusrahastodirektiivi) mukaisiin rahastoihin. Mahdollisista poikkeuksista on sovittava varainhoitosopimuksessa, jonka Kuntaliiton hallitus hyväksyy.

Kuntaliiton varoja voidaan sijoittaa vain sellaisiin sijoituskohteisiin, joilla on selkeä ja läpinäkyvä kulurakenne.

Käytettävät rahastot voivat olla joko aktiivisia tai passiivisia. Aktiivisen sijoittamisen korkeammille palkkioille on oltava perusteet esimerkiksi passiivista sijoittamista korkeamman tuotto-odotuksen muodossa tai siksi, että jollekin markkinalle ei ole saatavissa soveltuvaa passiivista rahastoa. Aktiivisen sijoittamisen hyötyjen toteutumista on seurattava.

SIJOITUSTOIMINNAN VASTUULLISUUS

Sijoitustoiminnan vastuullisuudella tarkoitetaan sijoitusten ympäristöön, sosiaaliseen vastuuseen ja hyvään hallintoon (ESG) liittyvien riskien arviointia ja huomioon ottamista sijoituspäätöksiä tehtäessä sekä sijoitustoimintaa seurattaessa ja arvioitaessa. Kuntaliitto ottaa kaikessa sijoitustoiminnassaan huomioon vastuullisuusnäkökohdat mahdollisuuksien ja käytettävissä olevien resurssien mukaan. Kuntaliitto edistää YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteiden mukaista toimintaa Kuntaliiton varojen hoidossa.

Suurin osa Kuntaliiton sijoituksista hoidetaan ulkoistetusti omaisuudenhoitajien toimesta, joten vaikuttaminen tapahtuu ennen kaikkea varainhoitajien valinnan ja varainhoitajille annettavan ohjeistuksen kautta välillisesti. Varainhoitajien osalta arvioidaan erityisesti sitä, että varainhoitaja ottaa sijoitusten vastuullisuuden huomioon osana sijoituksiin liittyvää päätöksentekoa.

SIJOITUSTOIMINNAN VASTUULLISUUS: YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet

Kuntaliitto edistää YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteiden (liite 1) toteutumista varainhoitotoimialalla. Kuntaliitto edellyttää valittavilta varainhoitajilta, että ne ovat allekirjoittaneet YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet ja varainhoitajilla on vastuullista sijoittamista käsittelevä kirjallinen ohjeistus. Varainhoitajien valintaprosessissa arvioidaan varainhoitajan vastuullista sijoittamista koskeva ohjeistus ja toimintaperiaatteet sekä varainhoitajan raportointi sijoitusten vastuullisuuden osalta.

SIJOITUSTOIMINNAN VASTUULLISUUS: Toimenpiteet eri varallisuusluokissa

Vaikuttamisen mahdollisuudet ja keinot vaihtelevat riippuen käytettävistä varallisuusluokista (esimerkiksi korkosijoitukset ja osakesijoitukset) ja varallisuuden hoidon järjestämistavasta (esimerkiksi suorat sijoitukset tai rahastosijoitukset). Seuraavassa on käsitelty toimenpiteitä eri ryhmissä.

Suorat sijoitukset

Suorilla sijoituksella tarkoitetaan sijoituskohteita, joissa Kuntaliitto itse omistaa sijoituskohteen. Perustelusta syystä suoria sijoituksia voi olla varainhoitajien hoitamisessa sijoitusvarallisuuden osissa, mikäli näin on sovittu varainhoitajan ja Kuntaliiton välisessä omaisuudenhoitosopimuksessa. Suorissa sijoituksissa on otettava huomioon vastuullisen sijoittamisen näkökohdat aina osana päätöksentekoa YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteita noudattaen.

Rahastosijoitukset ja omaisuudenhoito

Rahastosijoituksissa Kuntaliitto omistaa sijoitusrahastojen rahasto-osuuksia, eikä suoraan niitä kohteita, joihin rahasto on sijoittanut. Sijoitusrahaston varainhoitaja päättää rahaston sääntöjen puitteissa rahaston sijoituskohteista. Rahastosijoituksissa Kuntaliitto ei voi vaikuttaa yksittäisiin sijoituspäätöksiin tai kohteisiin. Sama tilanne on täyden valtakirjan varainhoidossa, jossa varainhoitaja tekee sijoituspäätökset omaisuudenhoitosopimuksessa sovitussa puitteissa.

Kuntaliiton sijoituksista pääosa sijoitetaan rahastojen ja täyden valtakirjan varainhoidon kautta, jolloin valitut varainhoitajat päättävät varojen sijoittamisesta omaisuudenhoitosopimuksen mukaisesti. Kuntaliitolla ei tällöin ole päätösvaltaa rahastojen yksittäisiin sijoituskohteisiin.

Koska omaisuudenhoidossa ja rahastosijoituksissa Kuntaliitto ulkoistaa sijoituskohteiden valinnan, tapahtuu sijoitustoiminnan vastuullisuuteen vaikuttaminen näiltä osin erityisesti: i) valitsemalla varainhoitajia, jotka ovat allekirjoittaneet YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet ja jotka ovat integroineet vastuullisen sijoittamisen menettelyt osaksi omia sijoitusprosessejaan sekä ii) seuraamalla varainhoitajien sijoitustoimintaa raportoinnin kautta. Ensisijaisesti esille nousevia kysymyksiä käsitellään keskusteluissa varainhoitajan kanssa.

SIJOITUSTOIMINNAN VASTUULLISUUS: Vastuullisen sijoittamisen kehittäminen

Vastuullisen sijoittamisen käytännöt ovat sijoitustoimialalla suhteellisen uusia ja niiden oletetaan kehittyvän edelleen tulevina vuosina. Osana vuosittaista sijoituspolitiikan arviointia Kuntaliiton sijoitustoiminnan vastuullisuuteen kiinnitetään huomiota ja menettelytapoja pyritään kehittämään seuraamalla alan kehitystä ja toimimalla tarvittaessa yhteistyössä vastuullista sijoittamista edistävien järjestöjen, varainhoitajien ja muiden osapuolien kanssa.

PÄÄTÖKSENTEKO JA SEURANTA

Kuntaliiton hallitus hyväksyy vuosittain sijoituspolitiikan talousarvion osana.

PÄÄTÖKSENTEKO JA SEURANTA: Sijoituspäätökset, varainhoitajien/rahastojen käyttö

Kuntaliiton sijoitussalkun varainhoito toteutetaan ammattimaisia varainhoitopalveluja tarjoavien yhteistyökumppaneiden kautta. Varainhoitajat tekevät sijoituspäätöksiä itsenäisesti omaisuudenhoitosopimuksessa sovitulla tavalla. Varainhoitajien kanssa solmittavat omaisuudenhoitosopimukset hyväksyy Kuntaliiton hallitus. Varainhoitajien on noudatettava toiminnassaan Kuntaliiton sijoituspolitiikkaa. Varainhoitajien kilpailutus toteutetaan vähintään 5 vuoden välein.

Vastapuoli- ja varainhoitajariskin hajauttamiseksi käytetään vähintään kahta varainhoitoyhteistyökumppania.

Sijoituspäätöksiä kirjanpidollisten vaikutusten paremman ennakoitavuuden, hallinnollisen työn minimoimisen ja jatkuvan tehokkaan riskihajautuksen varmistamiseksi sijoitukset pyritään pääsääntöisesti tekemään rahastojen kautta.

PÄÄTÖKSENTEKO JA SEURANTA: Raportointi

Kuntaliiton hallitus saa säännöllisesti raportin, joka sisältää soveltuvin osin seuraavat tiedot sijoitussalkun sijoituksista ja kehityksestä:

- a. pääoman kehitys
- b. eri ajanjaksojen tuottokehitys
- c. tuottokehitys suhteessa neutraaliallokaatiota kuvaavaan vertailuindeksiin
- d. riskikehitys
- e. keskeisten salkun osien (varallisuusluokittain) tuotot ja riskit
- f. vallitseva allokaatio suhteessa neutraaliallokaatioon ja riskirajoihin
- g. maantieteellinen jakauma
- h. suurimmat yksittäiset sijoitukset ja niiden %-osuus salkusta
- i. varainhoitajien salkunhoitajien menestyksellisyys

PÄÄTÖKSENTEKO JA SEURANTA: Päätösvaltuudet

Seuraavassa taulukossa on määritelty Kuntaliiton sijoitustoimintaan osallistuvien päätösvaltuudet.

Kuntaliiton sijoitustoiminnan vastuut ja päätösvaltuudet	
Hallitus	<ul style="list-style-type: none"> - Hyväksyy sijoituspolitiikan - Hyväksyy varainhoitajien kanssa tehtävät sopimukset - Sijoitustoiminnasta raportoidaan hallitukselle säännöllisesti
Kuntaliiton talous- ja hallintojohtaja	<ul style="list-style-type: none"> - Valmistelelee Kuntaliiton hallitukselle ehdotuksen sijoituspolitiikasta ja huolehtii sen ajanmukaisuudesta - Vastaa varainhoitajien kilpailutuksesta ja tekee Kuntaliiton hallitukselle esitykset varainhoitajien valinnasta - Seuraa sijoitustoiminnan ja siihen liittyvien riskien raportteja - Raportoi tarvittaessa Kuntaliiton hallitukselle Kuntaliiton sijoituksia koskevista olennaisista asioista - Päättää vaihtoehtoisista sijoituksista sijoituspolitiikan mukaisesti - Päättää sijoitussuunnitelman puitteissa Kuntaliiton toimintaan tarvittavien varojen realisoinnista - Pitää yhteyttä varainhoitajiin ja muihin yhteistyökumppaneihin - Esittelee sijoitustoimintaan liittyvät asiat hallituksen kokouksessa
Varainhoitajat	<ul style="list-style-type: none"> - Kuntaliitolle valitaan vähintään kaksi varainhoitajaa, jotka hoitavat Kuntaliiton varallisuutta omaisuudenhoitosopimuksessa määritellyllä tavalla
Raportoinnin tuottaja	<ul style="list-style-type: none"> - Laatii sijoitustoiminnan tuotto- ja riskiraportit yhdistäen omaisuudenhoitajilta saatavat tiedot - Hankitaan ulkoistettuna palveluna
Analyysin tuottaja	<ul style="list-style-type: none"> - Huolehtii varainhoitajien ja sijoitustuotteiden analysoinnista ja laatii toimenpideehdotuksia analyysin perusteella - Hankitaan ulkoistettuna palveluna tai Kuntaliitto-konsernin asiantuntijalta

Liite 1 - YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteet²

YK:n vastuullisen sijoittamisen (ESG) periaatteet allekirjoittava varainhoitaja sitoutuu seuraaviin kohtiin:

1. Liittämään ESG-asiat osaksi sijoitusprosesseja

Mahdollisia toimia: Varainhoitajan tulisi mainita ESG-asiat sijoituspolitiikassaan ja tukea ESG-työkalujen, analyysien ja tilastojen kehittämistä. Salkunhoitajien kykyä sisällyttää ESG-asioita toimintaansa arvioidaan säännöllisin väliajoin. Lisäksi voidaan kannustaa akateemista ja muuta alaan liittyvää tutkimusta sekä tukea ESG-koulutusta sijoitusammattilaisille.

2. Toimimaan aktiivisena omistajana ja sisällyttämään ESG-asiat omistajakäytäntöihinsä

Mahdollisia toimia: Varainhoitajan tulisi kehittää aktiivista ja julkista omistajapolitiikkaa ja käyttää mahdollista äänioikeuttaan yhtiökokouksissa. Tavoitteena on aktiivinen vuoropuhelu yhtiöiden kanssa, jonka lisäksi voidaan osallistua standardien, valvonnan ja periaatteiden kehittämiseen. Yhtiökokouksissa voidaan tehdä esityksiä / kannustaa osallistumaan ESG-vaikuttamisprojekteihin ja raporttoimaan niistä. Myös yhteiset vaikuttamisaloitteet ovat hyvä väylä aktiiviseen omistajuuteen.

3. Edistämään sijoituskohteidensa asianmukaista ESG-raportointia

Mahdollisia toimia: Varainhoitajat voivat pyytää yrityksiltä standardimuotoista raportointia ESG asioista (kuten Global Reporting Initiative) sekä ESG-asioiden sisällyttämistä vuosikertomuksiin. Lisäksi yrityksiltä kannattaa pyytää tietoja asiaankuuluvien normien, standardien ja kansainvälisten aloitteiden käytöstä tai käyttöön otosta sekä olla mukana tukemassa sellaisia osakkeenomistajien yhtiökokouksesi-tyksiä, jotka edistävät ESG asioiden julkaisemista.

4. Edistämään vastuullisen sijoittamisen periaatteiden käyttöönottoa sijoitustoimialalla

Mahdollisia toimia: Varainhoitajien kannattaa sisällyttää ESG-asioihin liittyviä vaatimuksia palvelutuottajien/alihankkijoiden valintakriteeristöön.

ESG:hen liittyviä odotuksia kannattaa kommunikoida sijoituspalvelujen tarjoajille (esim. kolmansien osapuolien käytettävien rahastojen) aktiivisesti ja olla yhteydessä myös niihin palvelutuottajiin, jotka eivät täytä asetettuja ESG-vaatimuksia. Sijoitustoimialalla voidaan tukea erityisesti vertailutyökalujen kehittämistä sekä valvonta- tai politiikkamuutoksia, joiden tarkoituksena on lisätä ohjeiden käyttöä.

5. Edistämään vastuullista sijoittamista yhteistyössä muiden sijoittajien kanssa

Mahdollisia toimia: Varainhoitajat voivat osallistua erilaisiin verkostoihin työkalujen ja resurssien yhdistämiseksi. Yhteistyössä kannattaa nostaa esille uudet, nousevat teemat sekä kehittää ja tukea yhteisöllisiä aloitteita.

6. Raportoimaan toimistaan ja vastuullisen sijoittamisen edistymisestä

Mahdollisia toimia: Varainhoitajien on suotavaa kertoa avoimesti siitä, miten ESG-asiat on sisällytetty sijoitustoimintaan sekä julkaista aktiivisen omistajapolitiikan käytäntöjään ja palveluntarjoajille/alihankkijoille asetettuja vaatimuksia. Myös edistyksistä ja saavutuksista on hyvä raportoida säännöllisin väliajoin.

² Lähde: Finsif - Finland's Sustainable Investment Forum ry